הבארון המטפס

פרק י״ב

איטאלו קאלווינו

מאיטלקית: גאיו שילוני

לעיתים היו מעירות את קוזימו, לעת לילה, קריאות: — הצילו! השודדים! רידפו אחריהם! דרך העצים היה פונה במהירות אל המקום שמשם באו הצעקות. ייתכן שהיתה זו ביקתה של איכרים זעירים, ובני המשפחה, עירומים למחצה, עמדו שם בחוץ, תולשים שערות ראשיהם.

— אבוילנו, אבוילנו, בא ג׳אן דיי ברוגי [1] ולקח מאיתנו את כל מה שהרווחנו בקציר!

התקהלו אנשים.

— ג׳אן דיי ברוגי? זה היה הוא? ראיתם אותו?

— זה היה הוא! זה היה הוא! היתה מסיכה על הפנים, היה לו אקדח ארוך כזה, ואחריו נגררו שני אנשים נוספים עוטי מסיכה, והוא פקד עליהם! זה היה ג׳אן דיי ברוגי!

— ואיפה? לאן הלך?

— הא, בטח, חכמים בלילה, לכו נא לתפוס את ג׳אן דיי ברוגי! מי יודע איפה הוא, עכשיו!

ולעיתים היה הצועק איזה הלך שנטשו אותו על אם הדרך, ובזזו ממנו הכול, סוס, ארנק, אדרת וילקוטים. — הצילו! גזל! ג׳אן דיי ברוגי!

— איך זה קרה? ספר!

— הוא הגיח משם, שחור, מזוקן, ברובה מכוון, עוד מעט הייתי מת!

— מהר! נרדוף אחריו! לאיזה כיוון ברח?

— לכאן! לא, אולי לכאן! הוא רץ מהר כמו רוח!

קוזימו גמר אומר לראות את ג׳אן דיי ברוגי ויהי מה. היה עובר את היער לאורכו ולרוחבו, רודף אחרי הארנבות או הציפורים, מעורר את השפלן: — חפש, חפש, אוטימו מאסימו! — אולם לאמיתו של דבר השודד בכבודו ובעצמו היה זה שאותו רצה למצוא, ולא כדי לעשות או לומר לו דבר־מה, אלא רק כדי לראות את פניו של אדם כה מפורסם. אך לא, מעולם לא הצליח לפגוש אותו, אפילו שוטט כל הלילה כולו. ״זאת אומרת שאולי הלילה הוא לא יצא״, היה אומר קוזימו לעצמו; אך הינה, בבוקר, בעבר זה או אחר של העמק, על מפתן של בית או בתפנית של דרך היתה התקהלות של אנשים שדנו בשוד החדש. קוזימו היה רץ לשם, כורה אוזן לשמוע את הסיפורים.

— אך אתה שיושב תמיד על עצי היער, — אמר לו פעם אדם אחד, — אתה מעולם לא ראית אותו, את ג׳אן דיי ברוגי?

קוזימו התבייש מאוד. — ובכן... נדמה לי שלא...

— ואיך אתה רוצה שיראה אותו? — התערב בשיחה אחד אחר, לג׳אן דיי ברוגי יש מחבואים שאיש אינו יכול לגלות אותם, והוא הולך בדרכים שאיש אינו מכיר!

— עם פרס שכזה על ראשו, למי שלוכד אותו לא יהיו יותר דאגות כל חייו!

— נכון! אבל אלה שיודעים איפה הוא, גם להם יש, כמעט כמוהו, חשבונות עם החוק, שתלויים נגדם, ואם יתגלו, סופם לעלות ישר על הגרדום גם הם!

— ג׳אן דיי ברוגי! ג׳אן דיי ברוגי! ומי יודע אם תמיד הוא זה שעושה את כל הפשעים האלה!

— כלך לך, כה הרבה האשמות קיימות נגדו, שאפילו היה מצליח לנקות עצמו מאשמת עשרה מעשי שוד, כבר היו תולים אותו, בינתיים, באשמת המעשה האחד־עשר!

— הוא ביצע מעשי־שוד בכל יערות החוף!

— הרג גם ראש כנופייה שלו, כשהיה נער!

— הוא הוצא אפילו מחוץ לחוק של אלה שמחוץ לחוק!

— בשביל זה הוא בא לבקש מיקלט באיזור שלנו!

— זה בגלל שאנחנו אנשים תמימים מדי!

על כל חדשה ששמע קוזימו היה ניגש לדון עם הקדרים. בין כל האנשים שהיו חונים ביער, פשט באותם הימים גזע־רע של רוכלים מפוקפקים: קדרים, עושי־כסאות־נצרים, סמרטוטרים, אנשים שמשוטטים בין הבתים, ובבוקר לומדים כיצד יבצעו גנבה בבוא הערב. והיער, יותר משהיה להם בית־מלאכה, היה להם למסתור, מקום מחבוא לדברים הגנובים.

— אתם יודעים, הלילה תקף ג׳אן דיי ברוגי מרכבה!

— הא כן? ובכן, הכל ייתכן...

— הוא עצר את הסוסים בדהרתם, תפס אותם ברסנם!

— ובכן, או שזה לא היה הוא או שלא סוסים היו אלה אלא צרצרים...

— מה אתם אומרים? אינכם מאמינים שהיה זה ג׳אן דיי ברוגי?

— אך בטח, בטח, אילו רעיונות אתה מכניס לראשו? היה זה ג׳אן דיי ברוגי, בטח!

— ולמה לא מסוגל ג׳אן דיי ברוגי?

— הא, הא, הא!

מרוב ששמע דיבורים כגון אלה על ג׳אן דיי ברוגי, כבר לא הבחין קוזימו בין ימינו לשמאלו; היה עובר ביער, ניגש להטות אוזן במחנה אחר של נוודים:

— אימרו לי, לדעתכם, העסק הזה עם המרכבה, הלילה, היה מבצע של ג׳אן דיי ברוגי או לא?

— כל מה שנעשה הוא מעשה ידיו של ג׳אן דיי ברוגי, אם הדבר מצליח. אינך יודע?

— מדוע אמרתם ׳אם הדבר מצליח׳?

— כי אם הדבר לא מצליח, אז זאת אומרת שזה באמת מעשה ידיו של ג׳אן דיי ברוגי!

— אה, אה! הלא־יוצלח הזה!

קוזימו כבר לא הבין דבר. — ג׳אן דיי ברוגי הוא לא־יוצלח. האחרים היו ממהרים אז לשנות את נימת דבריהם: — אך לא, אך לא, הוא שודד כזה, שמטיל אימה על כולם!

— אתם ראיתם אותו?

— אנחנו? ומי ראה אותו אי־פעם?

— ואתם באמת בטוחים שהוא קיים?

— זה יפה! בטח שהוא קיים! ואפילו לא היה קיים...

— לולא היה קיים?

— ... זה היה בדיוק אותו הדבר. אה, אה אה!

— אבל כולם אומרים...

— בטח, ככה צריך לומר: ג׳אן דיי ברוגי הוא שגונב ורוצח בכל מקום, השודד הנורא הזה! היינו רוצים לראות מישהו שעוד יטיל בזה ספק!

— הי, אתה, ילד, אולי אתה מעז להטיל בו ספק?

בקיצור, קוזימו הבין שהפחד מפני ג׳אן דיי ברוגי, שהיה שורר למטה בעמק, הלך והפך לעמדה של ספק ולעיתים של לעג שאין מסתירים אותו, ככל שהיו עולים גבוה לעבר היער.

הסקרנות לפגוש בו נטשה אותו, כי הבין שהאנשים בעלי־הניסיון כלל לא היה איכפת להם מג׳אן דיי ברוגי. ודווקא אז אירע שפגש בו.

קוזימו נמצא על עץ אגוז אחד, בשעות אחרי הצוהריים, וקרא. לאחרונה החל להתגעגע לספרים; לעמוד כל היום כולו עם רובה מכוון, ולחכות עד שיגיע איזה הרנוג, במרוצת הזמן זה משעמם.

ובכן, הוא קרא ב׳ג׳יל בלא׳ של לסאג׳ [2], בידו האחת החזיק בספר והשנייה אחזה ברובה. אוטימו מאסימו, שלא אהב לראות את אדונו קורא, היה משוטט סביב, מחפש תירוצים להסיח דעתו: למשל נבח אל פרפר, כדי לראות אם הוא מצליח לעורר את אדונו לכוון את הרובה.

והינה בנתיב אשר במדרון ההר ירד, רץ ומתנשם, אדם עבדקן ומרופט, ללא נשק, ובעקבותיו שני שוטרים בתרבות שלופות, שצווחו: — עצרו אותו! זהו ג׳אן דיי ברוגי! מצאנו אותו, סוף סוף!

עכשיו היה לשודד יתרון־מה על השוטרים, אך אילו היה מוסיף לנוע בתנועות מסורבלות כאלו, כשל מי שחושש שמא יטעה בדרך או יפול למלכודת, הרי לבטח היו הללו משיגים אותו עד מהרה. עץ האגוז של קוזימו לא הציע שום מקום אחיזה למי שהיה מבקש לטפס בו, אולם היה לו שם, על הענף, חבל אחד מאלה שתמיד נשא איתו כדי להתגבר על המעברים הקשים. הוא הטיל קצה אחד של החבל ארצה ואת הקצה השני קשר לענף. השודד ראה את החבל נופל כטפח אחד לפני חוטמו, פכר ידיו ברגע של היסוס, אך מיד נתלה בחבל וטיפס בו במהירות רבה, ובכך גילה שהוא מאלה ההסנים הפועלים לפי דחף רגעי, או מאותם פועלים־לפי־דחף־רגעי הסנייים, אשר תמיד ניראה שאינם יודעים לנצל את הרגע הנכון אך דווקא קולעים למטרה כל פעם.

הגיעו השוטרים. החבל כבר נמשך למעלה וג׳אן דיי ברוגי הסתתר ליד קוזימו בעלוות עץ האגוז. היתה שם פרשת דרכים. השוטרים הלכו אחד לכאן ואחד לכאן, שוב נפגשו, ולא ידעו לאן לפנות עוד. והנה נתקלו באוטימו מאסימו שהיה מנפנף בזנבו בסביבה.

— הי, — אמר אחד השוטרים לחברו, — האם אין זה כלבו של בן־הבארון, זה הבן שחי תמיד על העצים? אם הנער הוא בסביבה, לבטח יוכל לומר לנו משהו.

— אני כאן למעלה! — קרא קוזימו. אולם הוא קרא לא מעץ האגוז ששם היה קודם ושם הסתתר עכשיו השודד; במהירות עבר אחי על עץ ערמון שם ממול, כך שהשוטרים נשאו את ראשיהם מיד לאותו הכיוון, בלא שיביטו בעצים סביב.

— בוקטוב, מעלתו, — אמרו, — האם הוא לא ראה במקרה את השודד ג׳אן דיי ברוגי רץ כאן בסביבה?

— מי היה זה, אינני יודע, — ענה קוזימו, — אולם אם אתם מחפשים איש קטן שרץ, אז הוא פנה לשם, לכיוון הנחל...

— איש קטן? הוא חתיכת גבר להפחיד...

— ובכן, מכאן למעלה אתם נראים כולכם קטנים...

— תודה, מעלתו! — והם אצו בקפנדריה לכיוון הנחל.

קוזימו חזר לעץ האגוז ופתח שוב את הספר. ג׳אן דיי ברוגי עדיין נאחז בענף, חיוור בתוך שיער וזקן שהיו זיפניים ואדמדמים בדיוק כמו שיחי־ערבה [3], ובהם נסתבכו עלי־שלכת, תרמילי־ערמוניות ומחטי־אורן. והיה מתבונן בקוזימו בזוג עיניים ירוקות, עגולות ותועות; ובנוגע לכיעור, אכן היה מכוער באמת.

— הסתלקו? — העז לשאול.

— כן, כן, — ענה קוזימו, בלבביות. — האם אדוני הוא השודד ג׳אן דיי ברוגי?

— כיצד הוא מכיר אותי?

— כך, על פי השמועה.

— ואדוני הוא זה שאינו יורד לעולם מהעצים?

— כן. איך הוא יודע זאת?

— ובכן, גם אני, השמועה מהלכת.

התבוננו זה בזה באדיבות, כמו שני אדונים הגונים שנפגשים במקרה ושמחים להיווכח שאין הם בלתי מוכרים זה לזה.

קוזימו כבר לא ידע מה לומר, ושב לקרוא בספרו.

— מה הוא קורא שם?

— זה הרומאן ׳ג׳יל בלא׳, של לסאג׳.

— יפה?

— בטח.

— חסר לו הרבה עד שיגמור לקרוא?

— ובכן, איזה עשרים עמודים. מדוע?

— כיוון שכאשר הוא יגמור לקרוא, רציתי לבקש ממנו אם ישאיל לי את הספר, — וחייך, נבוך מעט. — הידע, אני מבלה כל ימי במחבואים, אף פעם אין לי מה לעשות. לו היה לי איזה ספר, לפעמים, אני אומר. פעם אחת עצרתי מרכבה, שלל מועט, אך היה שם ספר ולקחתי אותו. הבאתי אותו אלי, למעלה, חבוי תחת מעילי; על כל יתר השלל הייתי מוותר ברצון, ובלבד שאוכל להחזיק בספר. ובערב, אני מדליק את המנורה, אני ניגש לקרוא... וזה היה כתוב בלאטינית! לא הבנתי מילה... — נד בראשו. — הוא

---

* עתיד להופיע בקרוב בהוצאת ״ספריית פועלים״ והמועצה הציבורית לתרגומי מופת.

---

1) ברוגי, שמו של השודד, גזור ממילת הניב ״Brughi״ שפירושה שיחי הערבה. מכאן ששמו של השודד הוא ג׳אן משיחי הערבה; והמילה המקבילה ל״שיחי־הערבה״ בצרפתית היא ״מאקי״ ״(מאקי״ היה גם שם לוחמי המחתרת הצרפתיים). בימים שבהם רבו באיטליה שודדי־הכפרים, במאה ה־19, היו אומרים ״לצאת לשיחים״ בהוראה ״ברח מפני השלטונות״, והביטוי שריר וקיים גם כיום.

2) ״מעשה בג׳יל בלא מסאנטייאנה״ (1715), אחד משני הרומאנים שכתב אלן רנה לסאג׳ (1668—1747), מחזאי וסופר צרפתי, מושפע מהספרות הספרדית.

3) גם כאן כתוב במקור ״ברוגי״ — שיח ערבה.

מתוך הקדמת המחבר לתרגום העברי

ברצון רב אני נענה לבקשתה של הוצאת ״ספרית פועלים״ שאני־עצמי אציג את ספרי זה בפני הקוראים הישראליים. רבה שמחתי שעל עשרים השפות שאליהן סיפורים אלה שלי תורגמו, מתווספת עכשיו השפה העתיקה ביותר, העברית, אחת משפות־האם של תרבותנו.

כרך זה מקבץ יחד שלושה סיפורי הרפתקאות דמיוניות, אשר כתבתי בשנות החמישים: ״הרוזן החצוי״ הוא משנת 1951, ״הבארון המטפס״, מ־1957, ו״האביר שלא היה ולא נברא״, מ־1959. אין אלה הדברים הראשונים שכתבתי ופירסמתי; קודם לכן, בשנים הראשונות שלאחר מלחמת העולם השנייה, כבר פירסמתי רומאן אחד וכן קובץ סיפורים, אשר נחשבים בדרך כלל כמשייכים למגמת ״הניאו־ריאליזם״ האיטלקי של שנות הארבעים. ספרים ראשונים אלה שלי הציגו בעיקר דמויות ומצבים האופייניים לימי מלחמת הפרטיזנים נגד הכיבוש הנאצי בארצנו; אך כבר אז הגדירו המבקרים את סגנוני כ״אגדי״, ״דמיוני״. היה איפוא רק טבעי שבמרוצת הזמן אחפש דרך להתבטא דרך דמויות שכבר לא היו קשורות לנסיוני הישיר, אלא נבעו, כל אחת באופן שונה, מהמסורת הספרותית: דמויות שניתן היה להגדירן כאלגוריות של פעילויות רוחניות.

●

מבין שלושת הסיפורים ״הבארון המטפס״ הוא הקרוב ביותר להיות ״רומאן״ (הוא מספר תולדות חייה של דמות מסויימת, וסביב לה משפחה וחברה); הוא נכתב קצת בצחוק וקצת ברצינות גמורה. בכל אופן, הוא מספר על איזה משחק, על התעקשות, ואולי קאפריזה — של נער, אשר בסופו של דבר הפכו לאורח־חיים, להוכחה של הזדהות מוסרית. מה רציתי לומר בשעה שהעליתי את גיבור הסיפור על העצים, בשעה ששמתי בפיו סירוב מוחלט להניח שוב את כף רגלו אי־פעם על האדמה? האם זהו סיפור על בריחה, על התכחשות לחברה? הלא הבארון, מעל צמרות העצים, משתתף בחיי הזולת ובקורות זמנו, אף אם תמיד תוך שמירה על ריחוק מסויים, ותוך הכרזת על איזה שוני המיוחד לו. האם זו אלגוריה של איש־הרוח? של המשורר? של הבדידות בה נתון כל אדם? האם תנועת ״ההשכלה״ מוצאת כאן שיר־הלל או חיצי־בוז? האם זהו ספר על משבר ״הסופר המגויס״, אשר נכתב ברגע של אכזבות, או שמא יש בו דווקא חיוב מחדש של ״התגייסות״ מסויימת, למרות הכול? גם כאן נפתחות לפני הקורא דרכים שונות להבנת הדברים, ואם המחבר מעודד אותו ללכת בכיוון זה או אחר, הרי שהדבר חשוב רק עד גבול מסויים; הבחירה המכרעת תישאר תמיד בידי הקורא...

●

דרכי זו היא של אדם שכרבים מבני־אירופה, בני דורי, החל, בימים האיומים ביותר של מלחמת העולם ה־שנייה, להרחר באי־הצדק שבעולם, במעשי הדיכוי, באי־הסובלנות, ומאז הוא חוסיף לשאול את עצמו, ואינו מסתפק בתשובות שמצא פה ושם. אני חושב שעם רבים מקוראי הישראליים אצליח לפתח קשר טבעי ומיידי. רצוני כי ספרי זה יגיע אליהם יחד עם איחוליי שישראל תוכל למצוא את דרכי השלום עם יתר עמי המזרח ה־תיכון, כיאה למקורותיה העמוקים של התרבות העברית ושל תולדות אומתכם.

איטאלו קאלווינו

רואה, אני לאטינית אינני יודע...

— אה, ובכן, לאטינית, בחיי, זה קשה, — אמר קוזימו, וחש שלמרות רצונו הוא מתחיל לעטות נימה של פורש חסות. — הספר הזה כאן הוא בצרפתית...

— צרפתית, טוסקאנית, פרובנסאלית, קאסטיליאנית, שם אני מבין הכל — אמר ג'אן דיי ברוגי, — גם קצת קאטאלאנית: Bon dia! Bona nit! Está la mar mólt alborotada.[4]

תוך מחצית השעה סיים קוזימו לקרוא בספר והשאיל אותו לג'אן דיי ברוגי.

בדרך זו החלו הקשרים בין אחי לבין השודד. מיד לכשהיה ג'אן דיי ברוגי מסיים קריאתו של ספר, היה אץ להחזירו לקוזימו, לוקח בהשאלה ספר אחר, אץ להתחבא במחסה הסודי שלו, והיה שוקע בקריאה.

את הספרים לקוזימו סיפקתי אני, מספריית הבית, ואחרי שקרא אותם היה מחזיר לי. עכשיו הוא החל להחזיק את הספרים זמן רב יותר, כי אחרי שקרא בהם היה מעביר אותם לג'אן דיי ברוגי, ולעתים קרובות הם היו חוזרים כשכריכתם מרופטת מעט, ועליהם כתמי עובש, או פסי ריר של שבלולים, כי מי יודע היכן השודד היה מחזיק אותם.

בימים קבועים היו קוזימו וג'אן דיי ברוגי נפגשים על עץ מסויים, מחליפים ספרים ומסתלקים, כי היער נסרק בתדירות על־ידי השוטרים. פעולה זו, הנראית כה פשוטה, היתה מסוכנת מאוד לשניהם: גם לאחי, כי לבטח לא היה יכול להצדיק את ידידותו עם אותו פושע! אלא שג'אן דיי ברוגי כה נתפס לתאוות הקריאה, שהיה בולע רומאנים על גבי רומאנים ביושבו כל היום לקרוא בסתר, וביממה אחת היה מגמא כרכים עבים כאלה, שאחי היה צריך לשבוע כדי לקרוא אותם; ואז שום דבר לא עזר, הוא רצה ספר אחר, ואם לא היה זה היום הקבוע, היה השודד סורק את השדות ואת היערות, מחפש אחרי קוזימו, ותוך כדי כך היה מבהיל את המשפחות בבתי האיכרים, ומזעיק אחריו את כל כוחות הביטחון שבאומברוזה.

עכשיו, שהיה נתון בלחץ של דרישות השודד, לא הספיקו לקוזימו הספרים שאני הצלחתי להשיג לו, והוא נאלץ לחפש אחרי ספקים נוספים. נזדמן לו להכיר מוכר ספרים יהודי, אחד בשם אורבקה, שהיה ממציא לו גם יצירות רב־כרכיות. קוזימו היה ניגש ונוקש בחלונו, מעל ענפי עץ חרוב סמוך, והיה מביא לו ארנבות, זרזירים וקוראים שאך זה צד אותם, ומקבל תמורתם ספרים.

אלא שלג'אן דיי ברוגי היה טעם מיוחד משלו, לא היה אפשר לתת לו סתם כל ספר, שאם כן אזי למחרת היה חוזר אצל קוזימו ודורש שיחליף אותו. אחי היה עכשיו בגיל שבו מתחילים למצוא טעם בקריאה בעלת תוכן רב יותר, אולם נאלץ להתקדם לאט לאט, מאז שג'אן דיי ברוגי החזיר לו את הספר 'הרפתקאותיו של טלמאכוס'[5] והודיע לו שאם עוד פעם יתן לו ספר משעמם כל כך, יכרות לו תחתיו את העץ שעליו הוא יושב.

קוזימו, מאותו יום והלאה, ביקש להפריד בין הספרים שהתכוון לקרוא בעצמו בנחת, לבין אלה שהיה משיג אך ורק כדי להשאילם לשודד. אך לא: גם באלה היה חייב לפחות לדפדף, כי ג'אן דיי ברוגי הלך ונעשה יותר ויותר בעל דרישות ובעל חשדות, ולפני שהיה נוטל לידיו ספר, רצה שקוזימו יספר לו מעט על העלילה, ואוי ואבוי לו אם תפס אותו בשגיאה. אחי ניסה לתת לו סיפורי־אהבה קלים: השודד בא אליו נזעם, ושאל אותו האם הוא חושבו לנקבה רגשנית. לא היה אפשר לנחש, לעולם, מה ימצא חן בעיניו. בקיצור, עם ג'אן דיי ברוגי הזה, הנדבק אליו תמיד, הפכה הקריאה לגבי קוזימו מתענוג שבו עסק לפעמים במשך איזו חצי־שעה, לעיסוק עיקרי, למטרת כל יומו. ומרוב התעסקות בספרים, מרוב שיפוטם והשוואתם ביניהם, מרוב שהיה חייב תמיד להכיר ספרים חדשים, בין מתוך הקריאה למען ג'אן דיי ברוגי ובין מצורך הקריאה שלו שהלך וגדל, נתפס קוזימו לתאווה כה עזה לקריאה ולכל דעת־האדם, ששעות היום, מהנץ החמה ועד שקיעתה, לא הספיקו לו לכל מה שהיה רוצה לקרוא, והיה ממשיך גם לאור הפנס.

לבסוף הוא גילה את הרומאנים של ריצ'ארדסון.[6] הם מצאו חן בעיניו של ג'אן דיי ברוגי. מיד לכשסיים קריאתו של אחד, דרש לקבל רומאן נוסף. אורבקה השיג בשבילו ערימה של כרכים. לשודד היה חומר קריאה לחודש שלם. קוזימו, ששב לשלוות נפשו, התנפל על קריאת "חיי אישים"[7] של פלוטארכוס.

ובינתיים ג'אן דיי ברוגי, שרוע על מצעו, שיער הזיפים האדמוני שלו מלא עלי־שלכת על גבי מצחו החרוש קמטים, ועיניו הירוקות מאדימות מהתאמצות בקריאה, היה קורא וקורא, מניע את לסתו בקריאתו הקשה בחצי־קול, ואצבע אחת שלו, לחה מרוק, מורמת מעלה, מוכנה ומזומנה להפוך דף. עם שהעמיק בקריאה בספרי ריצ'ארדסון, דומה שנטייה שכבר מזמן היתה חבויה עמוק בנפשו החלה כמו ממיסה אותו: היתה זו תשוקה לימי שיגרה ביתיים, לקשרי שארות, לרגשות משפחתיים, למידות טובות, לסלידה מפני הרשעים ופועלי־האוון. כל מה שסבב אותו לע עניין אותו עוד, או שמילא אותו בחילה. הוא לא יצא יותר ממאורתו אלא כדי לרוץ אל קוזימו להחליף את הספר, בייחוד אם היה זה סיפור בכרכים רבים, והוא באמצע סיפור העלילה. וכך היה חי, גלמוד, בלא שיחוש את סערת האיבה והטינה שרחשה עמומות נגדו גם בין תושבי היער שהיו פעם משתפי־הפעולה הנאמנים שלו, ועכשיו נלאו להחזיק ביניהם שודד בלתי פעיל, שמשך אחריו א תכל חבר־אנשי־המשטרה.

בימים עברו התקבצו אליו בסביבה שלנו כל אלה שהיו להם חשבונות עם החוק, אם גם דבר של מה בכך, גניבות של שיגרה, כאותם הנוודים מתקני־הסירים, או פשעים של ממש, כחבריו השודדים. לכל גניבה או גזל הל אנשים אלה מנצלים את סמכותו ואת נסיונו הרב, וגם הם חוסים בצל שמו, שעבר מפה לפה והיה מעיל על שמותיהם־הם. וגם מי שלא נטל חלק במבצעים היה נהנה איכשהו מהצלחתם, כי היער היה מתמלא שלל־ביזה וסחורות מובחרות מכל סוג ומין, שהיה צורך לקלוט אותן או למכור אותן הלאה, וכל אלה שהיו בני־בית שם בסביבה היו מוצאים עניין לענות בו. ומי שהיה מבצע מעשי־שוד בעצמו ולבדו, בלא שג'אן דיי ברוגי יידע כלל, היה מנצל את השם הנורא כדי להטיל מורא על הנתקפים ולהציא מהם הרבה ככל האפשר; בני האדם היו חיים באימה, בכל פושע היו מזהים את ג'אן דיי ברוגי או אחד מאנשי כנופייתו והיו ממהרים להתיר את קישורי־ארנקם.

עידן־הזהב נמשך זמן רב; ג'אן דיי ברוגי נוכח לדעת שביכולתו כבר לחיות ממה שצבר, בלא לעבוד יותר, ואט־אט נעשה רכרוכי. הוא חשב שהכול יימשך כקודם, אך לא, הרוחות השתנו ושמו כבר לא עורר שום יראת כבוד.

ולמי היה מועיל, עכשיו, ג'אן דיי ברוגי? כשהוא מתחבא, דמעות בעיניו, קורא רומאנים, מעשי־פשע כבר אינו מבצע יותר, סחורה כבר לא סיפק, ביער כבר לא יכול היה איש לעסוק בעיסוקיו, מדי יום ביומו היו באים השוטרים לחפש אחריו ואם ברגש אחד היה נראה חשוד אך במעט, מיד היו מכניסים אוות לבית־מעצר. אם נוסיף לזאת את הפיתוי

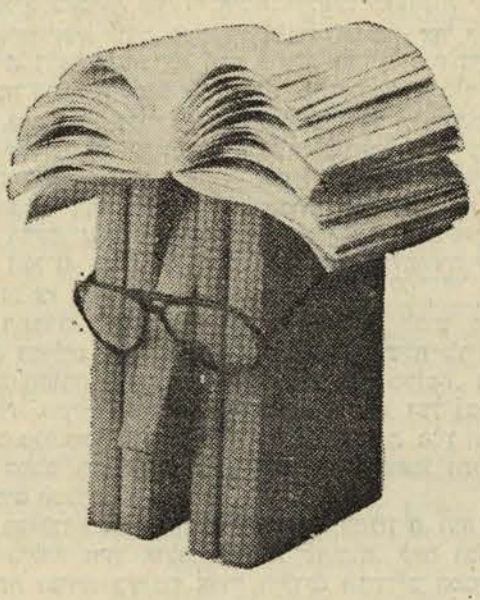

שעורר אותו פרס שנקבע על ראשו, הרי ברור שימיו של ג'אן ברוגי היו ספורים.

שני שודדים אחרים, שני צעירים שהוא עצמו גידל ואימן; ואשר לא יכלו להשלים עם הרעיון שהם מפסידים ראש־כנופייה כה נערץ, רצו להעניק לו הזדמנות להשיב לעצמו את כבודו האבוד. שמותיהם היו אוגאסו ובל־לורה, ובהיותם נערים השתייכו לכנופיית גנבנבוני־הפירות. עכשיו שבגרו ונעשו גברים צעירים, הפכו שודדי־דרכים.

ובכן, הם באו לבקר אצל ג'אן דיי ברוגי במערה שלו. הוא היה שם, שרוע על הקש. — כן, מה יש? — הפטיר, בלא לשאת עיניו מהספר.

— רצינו להציע לך משהו, ג'אן דיי ברוגי.

— ממם... מה? — והוסיף לקרוא.

— אתה יודע איפה הבית של קוסטאנצו המוכסן?

— כן, כן,... אה? מה? מי הוא המוכסן?

בל־לורה ואוגאסו הביטו זה בזה נרגזים. אם לא יסירו את הספר הארור הזה מתחת לעיניו, השודד לא יבין מילה וחצי מילה. — סגור רגע את הספר, ג'אן דיי ברוגי, הקשב לנו.

ג'אן דיי ברוגי תפס את הספר בשתי ידיו, התרומם על ברכיו, הצמיד את הספר אל ליבו, מחזיק אותו פתוח בעמוד שבו קרא קודם, אלא שהחשק להוסיף לקרוא היה חזק מדי, כך שהוא הרים את הספר, עדיין הדוק בידיו בחוזקה, עד שהיה יכול לטבול בו את חוטמו.

במוחו של בל־לורה צץ רעיון. היו שם קורי עכביש ובתוכם עכביש גדול. בל־לורה הרים ביד קלילה את הקורים עם העכביש בתוכם והטיל אותם על ג'אן דיי ברוגי, בין הספר לחוטמו. הברגש המסכן הזה, ג'אן דיי ברוגי, נעשה כה רכרוכי שנבהל אפילו מפני עכביש. הוא חש על חוטמו סבך זה של גפי־עכביש וסיבים דביקים, ועוד בטרם יבין מה הדבר, פלט צוויחונת של פלצות, הפיל את הספר והחל מנפנף בידיו לפני פרצופו, בעיניים מתגלגלות ובפה מתיז רוק.

אוגאסו הפיל עצמו ארצה והצליח לתפוס את הספר לפני שג'אן דיי ברוגי יניח עליו את רגלו.

— החזר לי את הספר! — אמר ג'אן דיי ברוגי, מנסה בידו האחת להשתחרר מעכביש ומקורים, ובידו השנייה לחטוף את הספר מידיו של אוגאסו.

— לא, קודם תקשיב לנו! — אמר אוגאסו והסתיר את הספר מאחורי גבו.

— הייתי באמצע הקריאה ב"קלאריסה". החזירו לי! הייתי בדיוק בנקודת שיא המתח...

— הקשב. הערב אנו נביא משא של עצי־הסקה לביתו של המוכסן. בשק, במקום העצים, תהיה אתה. כשיהיה לילה, אתה תצא מהשק...

— אך אני רוצה לגמור את הקריאה ב"קלאריסה"! — הוא הצליח לשחרר את ידו משרידיהם האחרונים של הקורים וניסה להיאבק נגד שני הבחורים.

— הקשב... כשיהיה לילה אתה תצא מהשק, חמוש באקדחים שלך, ותצווה על המוכסן שיתן לך את כל מה שקיבל כמכס השבוע, הכסף שהוא מחזיק בקופת־הברזל אשר למראשות המיטה...

— תנו לי לפחות לסיים את הפרק... הנה טובים...

שני הבחורים היו מהרהרים עתה בתקופה שבה, אם העז מישהו רק לסתור את דעתו, היה ג'אן דיי ברוגי תוקע לו שני אקדחים בקיבתו. כיסופים מרים תקפו אותם. — אתה תיקח את שקי הכסף, בסדר? — התעקש לומר לו, בעצב, — תביא אותם אלינו, אנו נחזיר לך את הספר שלך ותוכל לקרוא כאוות נפשך. בסדר כך? תלך?

— לא. לא בסדר. לא אלך!

— אה, לא תלך... אה, לא תלך, אתה אומר... הבט, אם כן! — ואוגאסו תפס באחד הדפים, סמוך לסוף הספר, (—! — צעק ג'אן דיי ברוגי), תלש אותו, (— לא! עצור! —), קימט אותו בידו ככדור, הטיל אותו לתוך האש.

— אאאה! כלב! איזה יכול לעשות זאת! שוב לא אדע איך זה מסתיים! — והיה רודף אחרי אוגאסו כדי לחטוף את הספר.

— אז כן תלך אצל המוכסן?

— לא, לא, אלך!

אוגאסו תלש עוד שני דפים.

— עצור! עדיין לא הגעתי לשם! לא תוכל לשרוף אותם! אוגאסו כבר הטיל אותם לאש.

— כלב! "קלאריסה"! לא!

— אם כן, תלך?

—אני...

אוגאסו תלש עוד שלושה דפים ותחב אותם לבין הלהבות. ג'אן דיי ברוגי התיישב בכבדות, פניו לוטות בין כפות ידיו. — אלך, — אמר. — אך הבטיחו לי שתחכו לי עם הספר מחוץ לביתו של המוכסן.

הסתירו את השודד בתוך שק, וצרור של זרדים על ראשו. בל־לורה נשא את השק על כתפיו. אחריו בא אוגאסו עם הספר. מדי פעם, בשעה שג'אן דיי ברוגי, בבעיטות או ברי־טונים מתוך השק, היה מראה שהוא עומד להתחרט, היה אוגאסו משמיע לו רעש של דף נתלש וג'אן דיי ברוגי היה נרגע מיד.

באופן כזה הביאו אותו, מחופשים כחוטבי־עצים, עד לתוך ביתו של המוכסן והשאירו אותו שם. הם הלכו לארוב לא הרחק משם, מאחורי עץ־זית, מחכים לבוא השעה שבה יהיה עליו, אחרי שיבצע את המשימה, להצטרף אליהם.

אולם ג'אן דיי ברוגי מיהר מדי, יצא לפני בוא החשכה, בבית היו עדיין אנשים רבים מדי. — ידיים למעלה! — אולם הוא כבר לא היה אותו האיש שהיה פעם, עכשיו זה היה כאילו הוא רואה את עצמו מבחוץ, חש עצמו נלעג במקצת. — ידיים למעלה, אמרתי... כולם להיכנס לחדר הזה, אל הקיר... — אך מה לעשות, גם הוא עצמו כבר לא האמין בזה, הוא עשה זאת ככה סתם, מתוך הרגל. — כולכם כאן? — לא הרגיש שילדה אחת ברחה.

בכל אופן, בעבודה כזו אסור היה לבזבז אף רגע. והוא דווקא משך ומשך, המוכסן עשה עצמו מטומטם, לא מצא את המפתח, ג'אן דיי ברוגי הבין שהם כבר לא לוקחים אותו ברצינות, ובעומק ליבו היה שמח שכך קורה.

הוא יצא, סוף סוף, וזרועותיו עמוסות ארנקי מטבעות. רץ, כמו עיוור כמעט, עד לעץ־הזית ששם קבעו פגישה. — הנה כל מה שהיה שם! החזירו לי את "קלאריסה"!

ארבע, שבע, עשר זרועות התנפלו עליו, שיתקו אותו מכתפיו ועד קרסוליו. הוא נישא כשק בידי חבורה שלמה של שוטרים, ונקשר כמו נקניק. — את קלאריסה תראה משבצות־משבצות! — ולקחו אותו לבית־הסוהר.

בית־הסוהר היה בצריח סמוך לחוף הים. סבך עצים של אורן־בר גדל לידו. מעל לאמיר אחד העצים האלה, הגיע קוזימו כמעט לגובה תאו של ג'אן דיי ברוגי וראה את פניו לחוצים אל הסורגים.

השודד כלל לא היה מודאג מהחקירות ומהמשפט; מה שלא יהיה, הרי יתלו אותו; אולם דאגתו היתה נתונה לימים הריקים האלה, בבית־הסוהר, בלא שיוכל לקרוא, ולאותו רומאן שהניח אותו בלא שיוכל לסיים את הקריאה בו. קוזימו הצליח להשיג עותק נוסף של "קלאריסה" ולקחו איתו אל האורן.

— לאן הגעת, אז?

— כשקלאריסה בורחת מבית־הבושת!

קוזימו דיפדף מעט, ומיד: — אה, כן, הינה. ובכן, —, והחל לקרוא בקול רם, פניו אל הסורגים, שם נראו נאחזות ידיו של ג'אן דיי ברוגי.

החקירה נתארכה; השודד עמד יפה בעינויי החבל; כדי להביאו שיודה בכל אחד מפשעיו הרבים מספור, היו נחוצים ימים על גבי ימים. כך שבכל יום, לפני החקירות ואחריהן, היה עומד שם ומקשיב לקוזימו שהיה קורא באוזניו. אחרי שנסתיימה הקריאה ב"קלאריסה" ראה קוזימו שהשודד עצוב מעט, והחל לחשוב, שמא סופר כריצ'ארדסון מדכא במקצת, לגבי אדם היושב שם כלוא; והעדיף להתחיל בהקראת רומן של פילדינג, שבעלילתו מלאת ההתרחשויות יפצה אותו

11 ←

---

4) בוקר טוב! ערב טוב! גלי חום מהירים מאוד! (ניב קאטאלוני)

5) הרומאן הפדאגוגי של פראנסואה פנלון (1699) ובו הטפה חברתית לפשטות החיים, לעבודת האדמה, לחלוקתו הצודקת של הרכוש.

6) סמואל ריצ'ארדסון (1689—1761), מחבר רומאנים אנגלי רגשני ומטיף מוסר אשר כתב רומנים בצורה של התכתבות. בהמשך הדברים ידובר כאן על רומאן שלו "קלאריסה, או סיפורה של נערה" (1747/48).

7) פלוטארכוס (46—125), הוגה דיעות יווני אשר השתדל למזג את הטוב והיפה שבתרבות הרומית והיוונית. "חיי אישים" היתה יצירתו העיקרית, ושימשה במשך דורות רבים כספר מוסר יסודי לחינוך הנוער, בעיקר בני־הטובים.

הבארון המטפס

9 ←

מעט על אובדן חרותו. היו אלה ימי המשפט, אך ליבו של ג'אן דיי ברוגי היה נתון רק לקורותיו של יונתן ויילד[8].
בטרם תסתיים הקראת הרומן, הגיע יום התלייה. על העגלה, בחברת הנזיר, ערך ג'אן דיי ברוגי את מסעו האחרון כאדם חי. את התליות באומברוזה היו מבצעים על עץ־אלון גדול, במרכז הכיכר. סביב־סביב התקהל העם במעגל.
עניבת החנק כבר נתהדקה אל צווארו, והנה שמע ג'אן דיי ברוגי שריקה מבין הענפים. נשא פניו. קוזימו היה שם והספר סגור בידו.
— אמור כיצד הוא מסתיים, — הפטיר הנידון.
— צר לי לומר לך, ג'אן, — ענה קוזימו, — סופו של יונתן שהוא נתלה בצווארו.
— תודה. כך יהיה גם עלי! שלום לך! — והוא עצמו בעט בסולם, ונחנק.
כשהגופה חדלה לפרפר, התפזר ההמון. קוזימו נשאר עד הלילה, רכוב על הענף שממנו נשתלשל התלוי. כל פעם שאחד העורבים היה מתקרב לנקר בעיניה או בחוטמה של הגופה, היה קוזימו מגרש אותו בניפנוף מצנפתו ●

---

8) "סיפור חייו של יונתן ויילד המנוח" (1743) הוא אחד מספריו של הנרי פילדינג (1707—1754), מחבר רומאנים אנגלי, שהשתייך לזרם הריאליסטי ובספריו חיקה בדרך של אירוניה את הסגנון המוראליסטי־המתחסד של ריצ'ארדסון.